

Ion CARAMITRU și Crina MUREȘAN

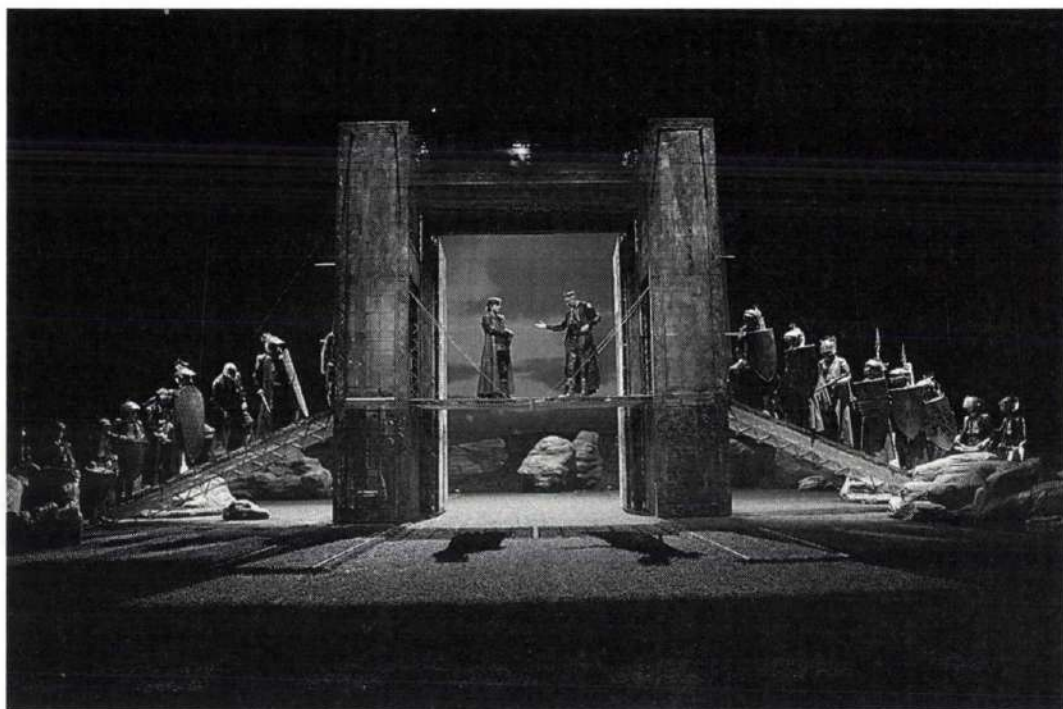

Foto: Augustin Bucur

Despre onoare, cu ironie și detașare

Rar întâlnești la un regizor atâta ironie rece câtă poate produce în vreun spectacol al său Alexandru Tocilescu. Până și ura sa sinceră, asumată psihic și aproape fizic, împotriva comunismului a dat două spectacole ale deriziunii, fie și tragice, cum sunt *O zi din viața lui Nicolae Ceaușescu* și *Comedie roșie*, la care lumea râde în hohote.

Desigur, *Eduard al III-lea* nu e *Comedie roșie* și cu atât mai puțin *O zi din viața lui Nicolae Ceaușescu*, dar o zi din istoria Angliei tot este. E chiar mai mult de o zi, dacă ne gândim câte fapte și câți ani trec în piesa lui Shakespeare – recunoscută, a nu se știe câta oară, ca fiind a lui, nu de mulți ani – „în tot atâtea clipe”. Căci dacă avem curiozitatea să aflăm despre ce e vorba în această piesă, constatăm că Marele Will – cum altfel să-i spunem? – a condensat Bătălia de la Crécy, căderea orașului Calais și capturarea regelui francez Jean Valois, Ioan al doilea al Franței, cu fiul său cu tot, într-o singură unitate dramatică și temporală, când ele s-au petrecut în circa zece ani: Crécy (1346), Calais (1347), Poitiers (capturarea francezilor, 1356). Dar nu asta e important. Shakespeare și-a conceput drama aceasta ca pe una a onoarei. Întâi, onoarea, pierdută și regăsită de regele Angliei, după ce și-a revenit din amorul interzis pentru contesa de Salisbury, fiica unui credincios supus, contele Warwick, și soția altui credincios prea supus; apoi onoarea fiului său, un Eduard și el, lăsat să se descurce singur în bătălie, deși era, de

două ori în piesă și o dată în istorie, încercuit și copleșit de francezi; apoi, în subsidiar, onoarea francezului Villiers, care e în stare să se întoarcă în captivitatea engleză din moment ce a jurat că va îndeplini un anumit serviciu și n-a reușit. Problemă grea pentru era noastră, care nu mai e nici cea a lui Eduard și nici măcar cea a lui Shakespeare. Deși, dacă luăm în considerare cenzura din vremea lui Shakespeare și criteriile ei, foarte asemănătoare celor ale cenzurii pe care unii dintre noi au trăit-o, atunci se vede că lucrurile începuseră deja să decadă spre noi. Piesa aceasta, destul de naționalistă, cum observă mai ales adversarii istorici ai englezilor, a fost, de pildă, interzisă imediat ce s-a realizat unificarea pașnică a Angliei cu Scoția, iar pe tronul noii uniuni regale s-a suit un rege scoțian. Motivul: scoțienii sunt prezentați ca niște barbari lași în piesă. Exact cum avea să se întâmple când cenzura descoperea vreo aluzie ironică la te miri ce țară „prietină” – adică deopotrivă captivă – din lagărul socialist. Exact cum se pedepsește astăzi corectitudinea politică, în cazuri asemănătoare.

Dar să revenim la spectacolul nostru. Naționalul din București alege prezentarea în premieră națională a acestei piese dificile, pe scena mare, unde actorii de o considerabilă talie fizică, precum Ion Caramitru sau Șerban Ionescu, devin niște pitici și unde trebuie să strigi tare-tare ca să fii auzit din sală.

Când m-am referit la capacitatea de ironie a lui Tocilescu, mă gândeam la începutul spectacolului, cu un meci de rugby între gentlemenii de la curtea lui Eduard, meci arbitrat de însuși regele. Sigur, e o „miuță”, se joacă doar la o „poartă”, pentru că Dragoș Buhagiar a construit doar un singur mare portal, în centrul scenei, care poate fi mișcat înainte și înapoi, extins sau închis în chip de poartă, astfel încât în jurul lui și pe el, ca ecran, să se desfășoare mai toată povestea. Meciul e

o foarte subtilă introducere, în fond, în ceea ce va urma, și anume sfidarea englezilor de către regele francez, prin mânușa aruncată de Ducele de Lorena, și războiul, care nu era decât tot o formă de sport, cel puțin în acele vremuri, așa cum rezultă mai la vale.

Alexandru Tocilescu a avut de mișcat o mică masă mare de actori în acest spectacol, scenele de luptă fiind simbolizate când de atacul de la Pearl Harbour din filmul cunoscut, când de scene de film despre bătălii medievale. Cum prima bătălie este navală, filmul cade foarte bine, în aceeași cheie ironică. Dar, în mare, spectacolul are puțin prea multe asemenea „cârje”, muzicale sau cinematografice, astfel încât începi să te întrebi, pe la jumătatea lui, dacă nu cumva regizorul însuși s-a îndoit de posibilitățile expresive ale piesei. Dar întrebarea trece și impresia puternică, vizuală în primul rând, rămâne. Căci, până la urmă, toate aceste lumini și proiecții sunt menite a te scoate, ca spectator, din lumea ta pragmatică și a te introduce cumva în aceea a onoarei și cavalerismului, atât de greu imaginabilă astăzi fără asemenea impulsuri senzitive.

Spectacolul privit din fotoliu, că noi acolo stăm, pare, la prima vedere, fără reflecție, lipsit de unitate, poate și pentru că ea, unitatea, este una deloc de suprafață, imaterială, între povestea de amor neconsumată din prima parte și bătăliile și tiradele eroice ale celei de-a doua părți. Or, în vremurile cavalești – dar ce zic eu, chiar mai încoace – amorul era considerat tot o bătălie, tot un război, între cele două sexe. În fond, mai cu ajutorul contesei vânată, mai cu cel al situației războinice care se declanșase deja, Eduard este un învingător al propriilor porniri în prima parte și al dușmanilor, în a doua.

Ion Caramitru trece cu ușurință și firesc puntea de la rolul mai mult comic, de la început la cel eroic, din partea a doua. Totuși, Eduard se arată a fi un rege slab, care cedează la cererile apropiaților săi de a-și schimba vreo hotărâre crudă, luată deja, cum e, de pildă, aceea privind-i pe burghezii din Calais. (Pentru noi, celebri datorită grupului statuar al lui Rodin, la care așteptam să se refere plastic apariția lor pe scenă.) Nu-i vorbă că și regele Franței își schimbă hotărârea de a-l trimite la moarte pe Salisbury, prins pe când traversa liniile franceze cu un salvconduct semnat de fiul lui Ioan, dar el este sortit să piardă, așa că acest comportament este logic explicabil.

Spectacolul se susține cu toate ale sale, printr-o mână forte, ghicim că Tocilescu nu și-a schimbat, precum cei doi regi, deciziile. Mulțimea actorilor din distribuție și-a făcut datoria cu profesionalism, nu s-au conturat prea bine alte personalități decât cele ale regilor din fruntea unora și altora și a câtorva supuși mai cu moț. Ceva mai proeminent apare personajul Contesa de Salisbury, în interpretarea convingătoare a Crinei Mureșan. Daniel Badale face și el mari eforturi întru convingerea noastră, dar parcă ghicim o distanță între actor și personaj, acesta din urmă manifestându-se câteodată ca o haină prea largă pe un trup cam firav. Eusebiu Ștefănescu, în rolul rămas doar în prima parte, al lui Warwick, tatăl Contesei de Salisbury, pus prin șmecherie regală să îndeplinească o misiune de codoș pe lângă propria sa fiică, se comportă foarte firesc, anunțând o tragedie personală care s-ar fi putut dezvolta într-una clasică, dar se rezolvă foarte repede, când fiica sa găsește metoda de a-l trezi pe rege. Constantin Dinulescu are un rol mai complex, traversând pauza dintre părți cu aerul cel mai firesc din lume. Alexandru Bogdan (*Villiers*) și Dragoș Stemate (*Prințul Charles*) sunt, din partea franceză, rolurile mai substanțiale, cărora li se adaugă cel al *Ducelui de Lorena* (Liviu Lucaci), toți fiind bine în armurile lor, nu fără a avea momente când ele, armurile, par puțin prea largi, precum și rolurile. Cum însă această piesă ambiționează la globalitate, personajele fiind mai mult niște rotițe într-un mecanism general, imaginat și urmărit de autor, asperitățile și inexactitățile se șterg în marile mișcări pe care spectacolul le evocă.

S-a scris, cred, dezaprobat despre faptul că pregătirea acestui mare spectacol (până la urmă) a durat un an de zile și că asta e prea mult. O fi, nu zic nu, dar să pui la punct mișcarea a circa patruzeci de actori nu e lucrul cel mai ușor din teatru, iar Alexandru Tocilescu a reușit să facă asta, precum și să le dea vieți diverse totuși, celor cu câte ceva de spus în spectacol. Unul ale cărui fisuri se acoperă cu impresia finală de monumentalitate vie, palpitanță și, pentru unii, încă, emoționantă.

Teatrul Național „I.L. Caragiale”, București – Eduard al III-lea de W. Shakespeare. Regia: Alexandru Tocilescu. Regizor secund: Gabriel Iencek. Scenografie: Dragoș Buhagiar. Asistent scenografie: Vladimír Iuganu. Ilustrație muzicală: Gabriel Basarabescu. Muzică originală: Iosif Hertea. Mișcare scenică: Păstorel Ionescu. Benzi desenate: Valentin Petuhov. Imagini și montaje video: Daniel Gontz. Cu: Ion Caramitru (*Regele Eduard al III-lea*), Simona Bondoc (*Regina Philippa, soția lui*), Daniel Badale (*Eduard, prinț de Walles, fiul lor*), Mircea Anca (*Contele de Salisbury*), Crina Mureșan (*Contesa de Salisbury, soția lui*), Eusebiu Ștefănescu (*Contele de Warwick, tatăl contesei*), Mihai Munteniță (*Sir William Montague, nepotul lui Salisbury*), George Paul Avram (*Contele de Derby*), Alexandru Georgescu, Constantin Dinulescu (*Lordul Audley*), Mircea Nicola (*Lordul Percy*), Neculai Stângaciu (*John Copland, boiernaș de țară*), Lodowick, Andrei Aradits, Axel Moustache. Robert (*secretarul regelui Eduard*), Marcelo Cobzariu (*conte de Artois și conte de Richmond*), Emil Mureșan (*Lordul Mounford, duce de Bretania*), Șerban Ionescu (*Regele Ioan al II-lea*), Dragoș Stemate, Răzvan Oprea (*Prințul Charles, duce de Normandia, fiul*